

I vilka områden etableras friskolor?

2016-06-09

Nikolay Angelov och Karin Edmark

Presentationens upplägg

- Rapportens syfte och avgränsningar
- Bakgrund: hur har friskolesektorn utvecklats sedan friskolereformen 1992?
- Resultat
- Slutsatser och policy

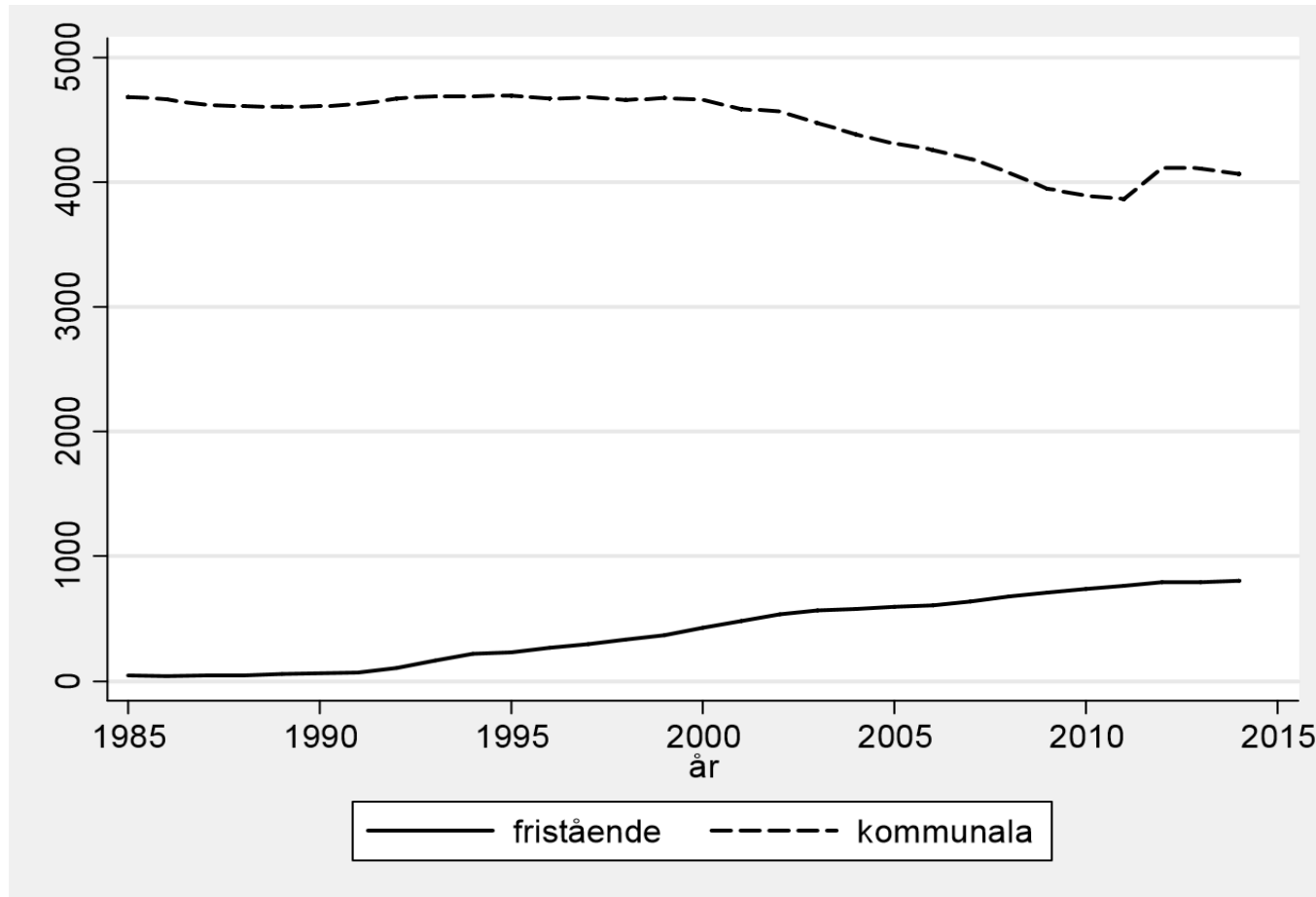
Syfte

- **Att undersöka vilka faktorer som påverkar valet av etableringsställe för friskolor**
- **Exempel på faktorer:**
  - kommunens politiska majoritet
  - resurstilldelningen till skolan
  - den socioekonomiska bakgrunden hos eleverna.

Avgränsningar

- Vi analyserar *grundskoleetableringar*
  - Gymnasieskolor lyder under andra regler, samt har en annan struktur (program)
  - Upptagningsområdena troligtvis större för gymnasier?
  - Oklart om vår metod passar för att analysera gymnasieetableringar
- Vi analyserar *högstadietableringar*
  - Vi känner till elevernas skoltillhörighet när de går ut 9:an, men inte tidigare.

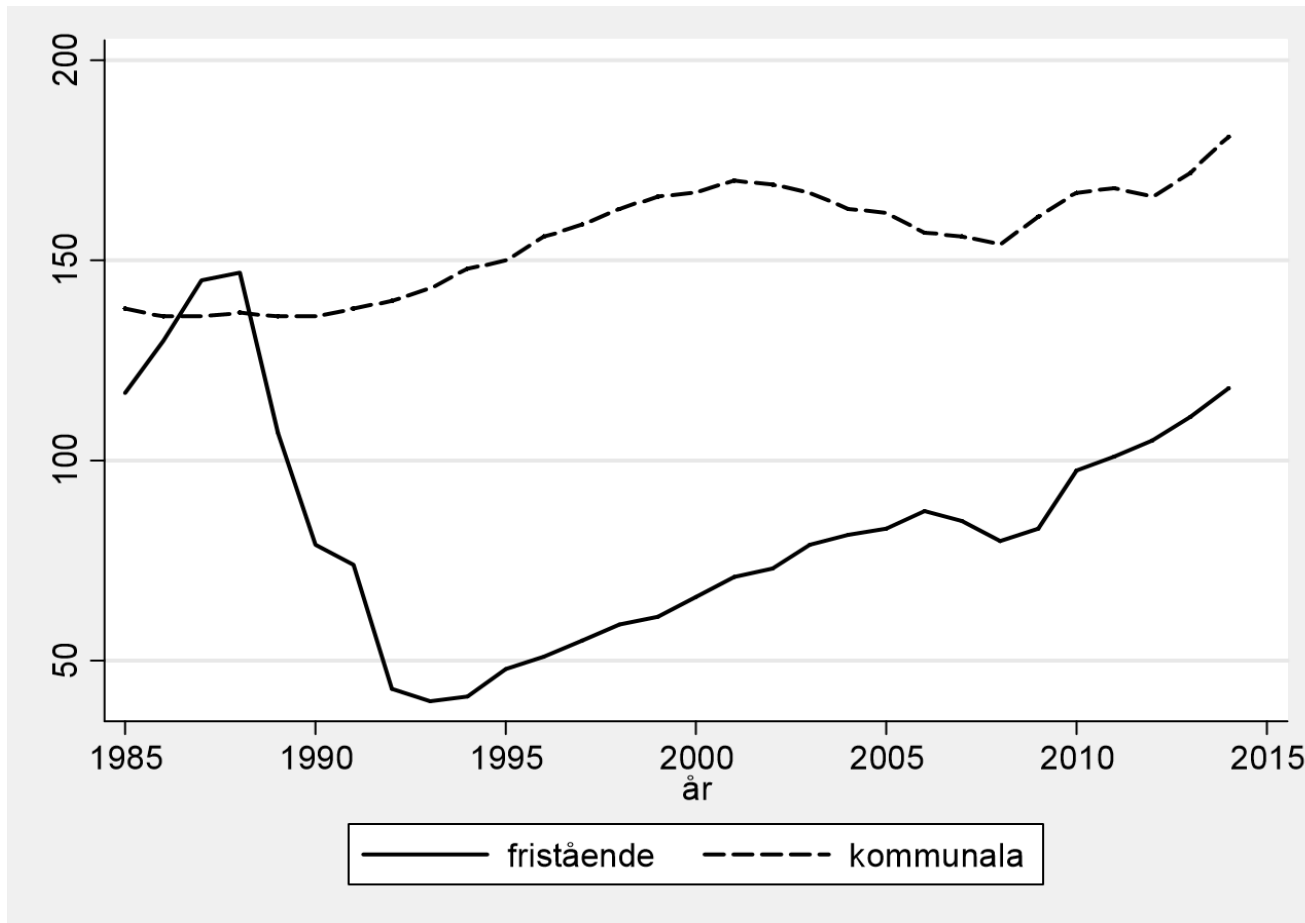
Friskolesektorns utveckling efter friskolereformen

Antal grundskolor (åk 1-9), indelat på kommunala och fristående skolor 1985–2014.

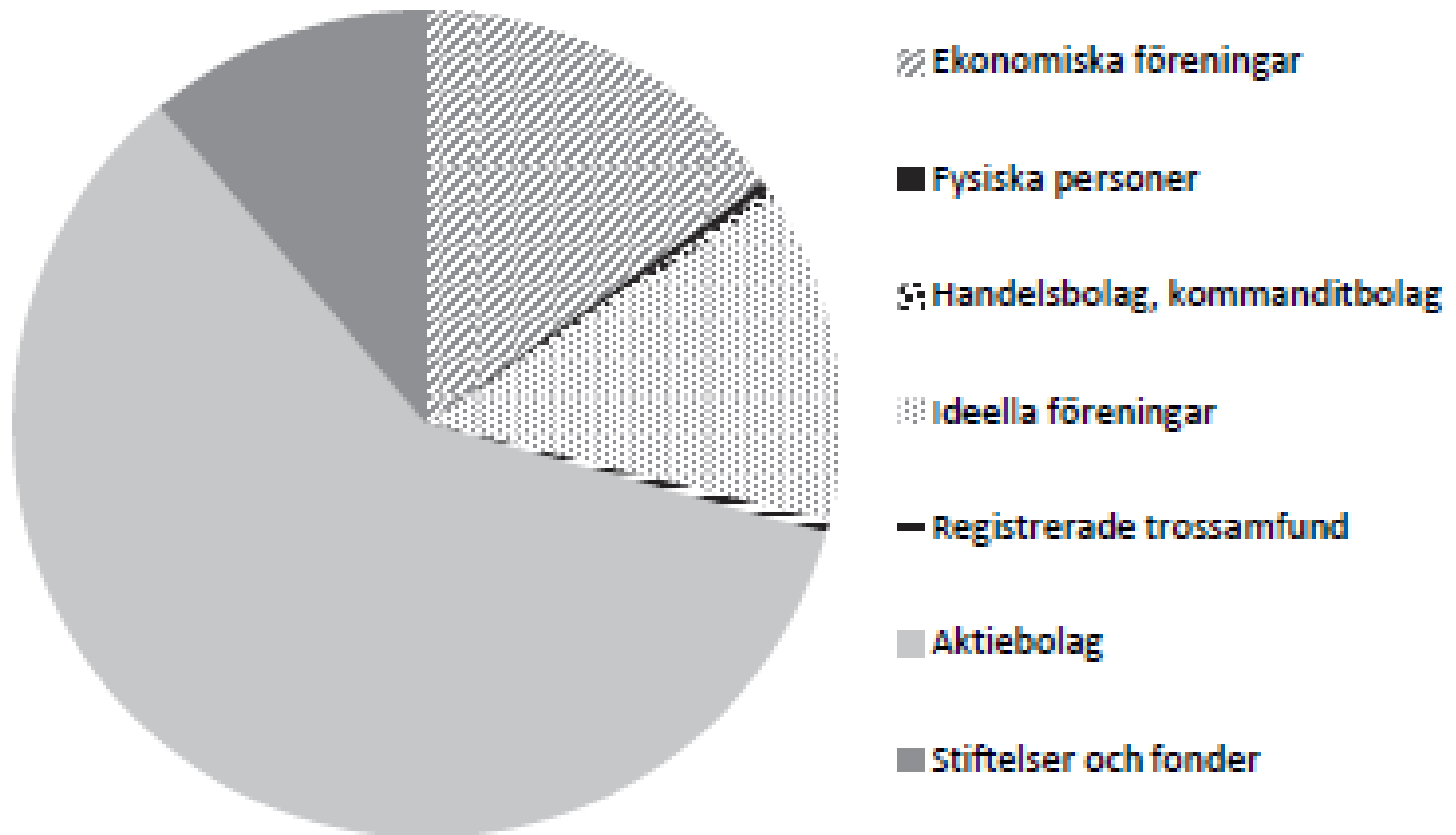

Många friskolor startade som små

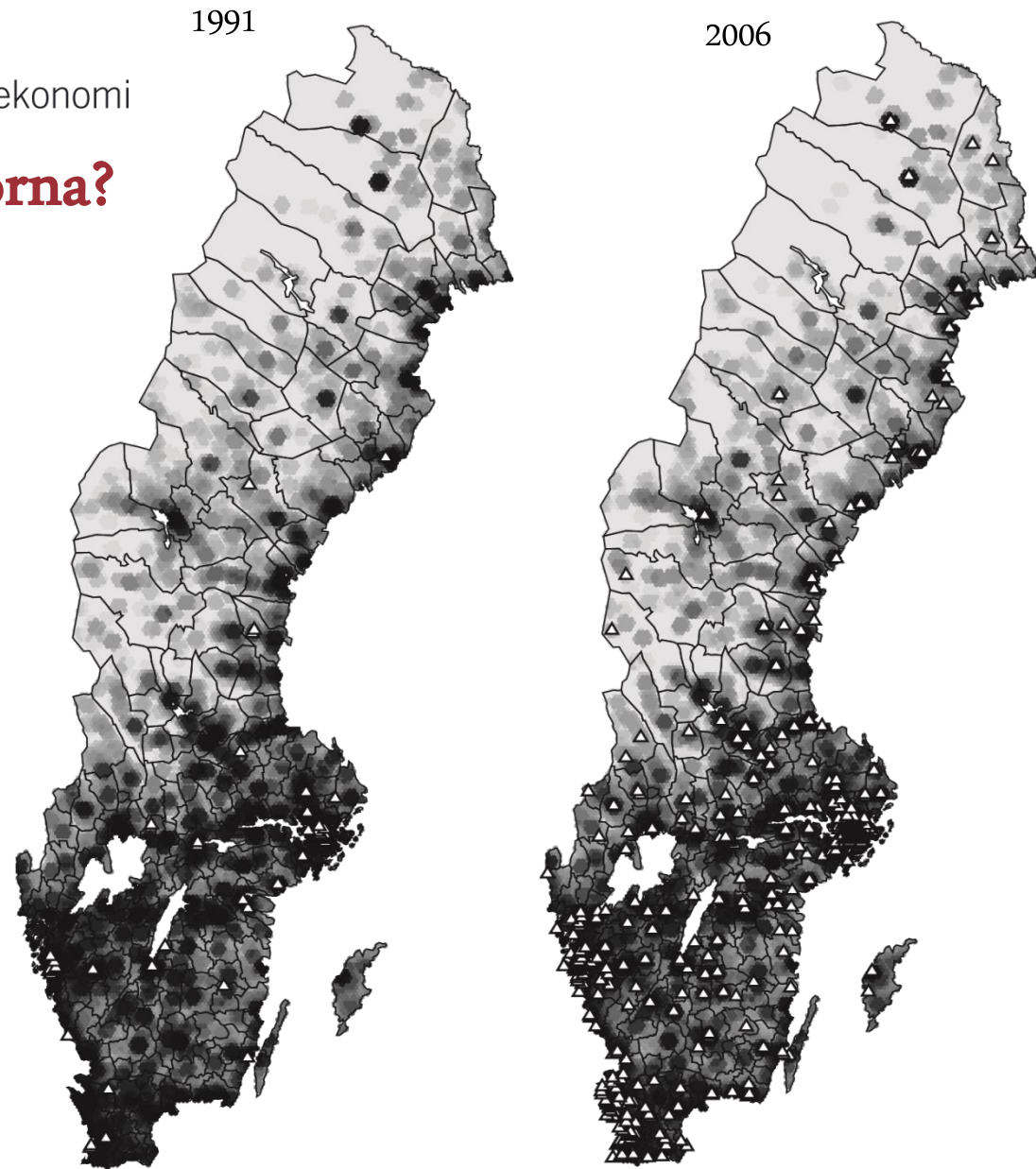
Medianantal elever i alla grundskolor (åk 1–9) 1985– 2014

De flesta friskolor är aktiebolag

Juridisk form för fristående skolor 2013/14

Var finns friskolorna?

Kartor över befolkningstäthet och fristående skolor åk 1—9.

I vilka områden etableras nya friskolor?

Huvudfråga i rapporten: hur samvarierar sannolikheten att nya friskolor etableras i ett specifikt område med områdets egenskaper?

- När vi gör analysen med avseende på en viss variabel (t.ex. föräldrarnas utbildningsnivå) konstanthåller vi övriga variabler.
- Innebär att vi genomför *ceteris paribus* analys, ”allt annat lika”
- (Resultaten kvalitativt lika även om vi inte konstanthåller.)

Områdets egenskaper – när ska de mätas?

- Holmlund m.fl. (2014) genomför en analys av var friskolorna finns vid en viss tidpunkt
- Finner ett ojämnt utbud med avseende på bl.a. utrikes bakgrund och utbildningsnivå
- Beror detta på *etableringsbeslutet* eller på förändringar i områdets karaktär *efter* att en friskola har etablerats?
- Vi fokuserar på etableringsbeslutet och mäter områdets egenskaper tre år före etableringen.

Vad menas med ”område”?

Det saknas en entydig definition av vad ett relevant område, en *skolmarknad*, är. Vi använder därför tre olika definitioner:

1. En befintlig skolas faktiska upptagningsområde, skattat utifrån de elever som går ut 9:an ett visst år. Egenskaperna bestäms utifrån föräldrar till dessa elever.
2. SAMS*-område vars egenskaper bestäms utifrån föräldrar till barn under 16 år som bor i SAMS-området.
3. SAMS-område vars egenskaper bestäms utifrån föräldrar till barn som går ut 9:an i en skola som ligger i SAMS-området.

Not: SAMS-indelningen görs av SCB och det finns ca 9 200 SAMS.

Exempel på en friskoleetablering

- Friskola B finns i registren 1994 men inte 1991 – har etablerats någon gång under treårsperioden.
- I vilken *skolmarknad* etablerades skolan?
  1. Skolmarknad A1 som bestäms utifrån upptagningsområdet för den närmaste, i geografisk mening, befintliga skolan
  2. Skolmarknad A2 som bestäms utifrån boende i SAMS (eller i närmaste SAMS)
  3. Skolmarknad A3 som bestäms utifrån elever som går i skolan i SAMS (eller i närmaste SAMS)

Data

- Datamaterialet täcker perioden 1988—2009
- Vi studerar etableringar 1992–2009
- Perioden täcker en stor expansion av friskolesektorn
- De flesta ansökningarna om att starta friskola godkändes

Slutsats: den geografiska struktur på friskolesektorn som vi ser idag är väsentligen ett resultat av de etableringar som skedde 1992-2009

Förklaringsfaktorer

De ekonomiska förutsättningarna att driva friskola:

1. Hur stora intäkter kan en friskola förvänta sig att få vid etablering i ett visst område?
  - Förväntade intäkter som bygger på kommunernas kostnader per elev, exkl. lokalkostnader, inom det egna kommunala skolväsendet, multiplicerat med elevunderlaget
2. Hur stora lokalkostnader kan en friskola förvänta sig att få?
  - Lokalkostnader för relevanta företag som verkar i den aktuella kommunen.

Förklaringsfaktorer (forts.)

- **Elevantal och elevantalsökning**
- **Data på föräldrarna**
  - Utbildningsnivå
  - Årsinkomst
  - Sysselsättningsstatus
  - Utrikes född
  - Ekonomiskt bistånd
- **Elevkaraktäristika**
  - Betyg

Förklaringsfaktorer (forts.)

- **Kommuninformation**
  - Vänsterstyre i kommunfullmäktige
  - Typ av kommun (storstad, pendlingskommun, glesbygd, etc.)

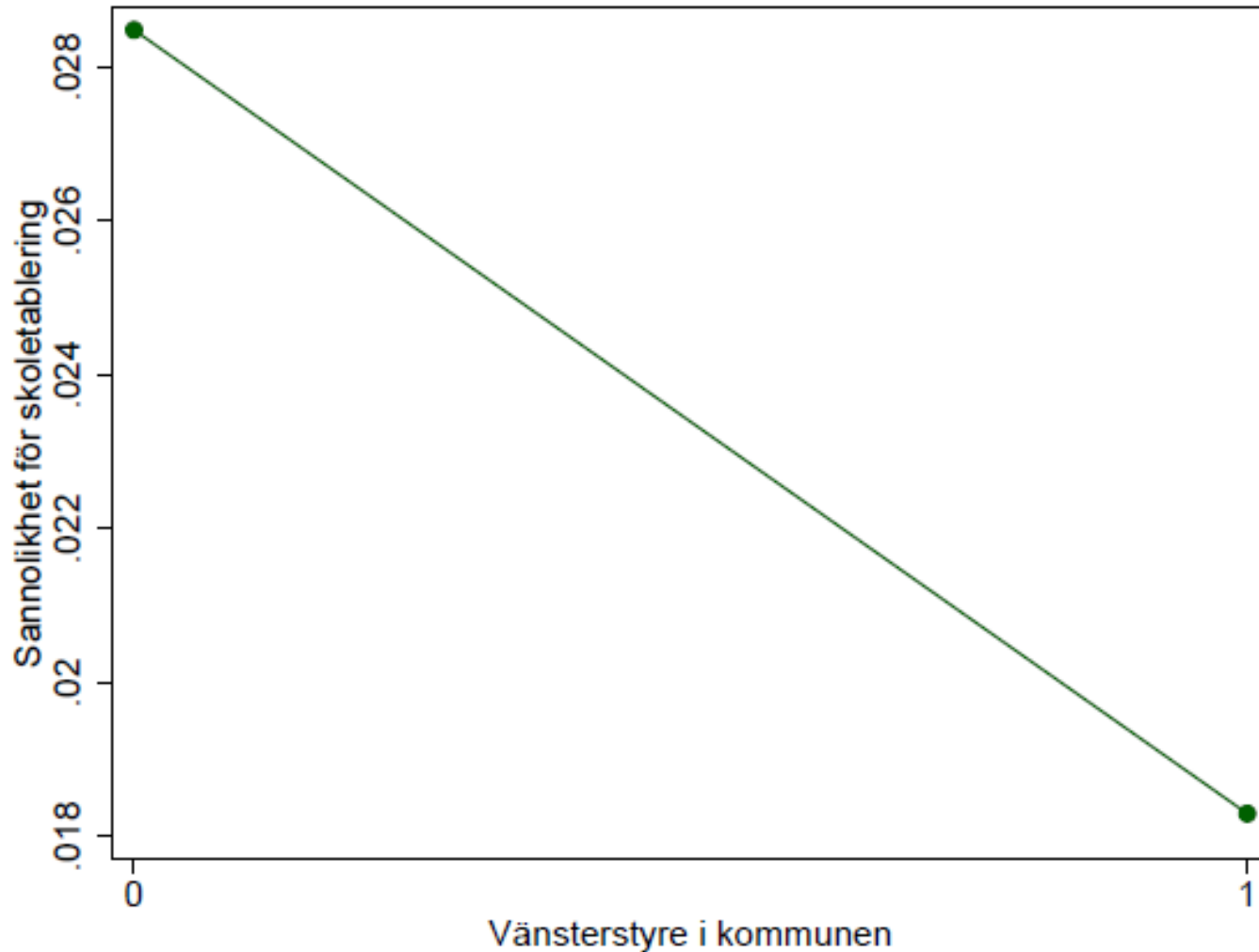

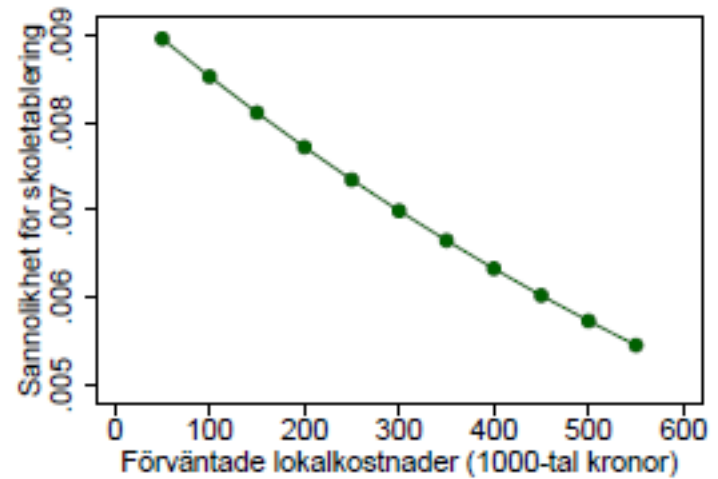
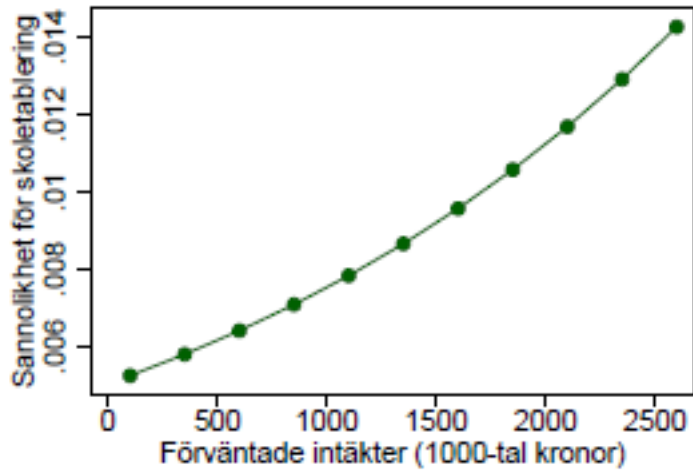
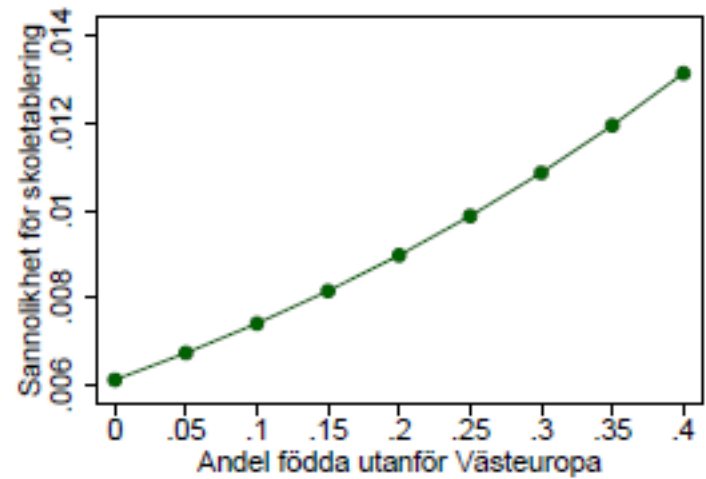
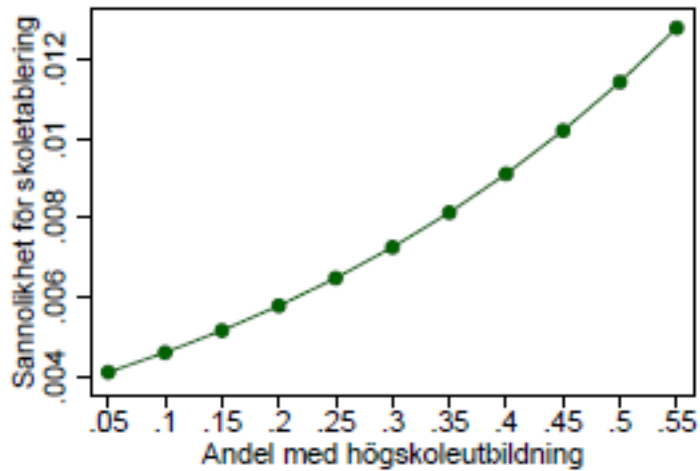

Resultat

- Friskolor etableras oftare i områden med hög andel utrikes födda
- Detsamma gäller områden där utbildningsnivån är hög
- Negativt samband mellan skoletableringar och att kommunen styrs av en vänstermajoritet
- Positivt samband mellan etableringar och förväntade intäkter, och negativt mellan etableringar och förväntade lokalkostnader
- Varken elevernas betyg eller föräldrarnas inkomst framstår som viktiga

Vänsterstyre och sannolikheten för skoletablering

Skiljer sig resultaten beroende på driftsform?

- Vinstsyftande skolor definieras som aktiebolag, handelsbolag, kommanditbolag eller enskild firma

Frågor som vi vill besvara med denna delanalys:

- Är variabler som är direkt kopplade till vinst (intäkter och lokalkostnader) viktigare för vinstsyftande skolors etableringsbeslut?
- Finns övriga skillnader beroende på driftsform? Påverkar socioekonomisk bakgrund olika?

Expertgruppen för
Studier i Offentlig ekonomi

Skattningar uppdelade på driftsform

- De ekonomiska variablerna statistiskt säkerställda och av större magnitud för *icke-vinstsyftande* friskolors etableringsbeslut
- De ekonomiska variablerna är inte statistiskt säkerställda för vinstsyftande skolor

Skattningar uppdelade på driftsform

- **Utrikes bakgrund viktigare för vinstsyftande skolors etablering?**
  - Statistiskt säkerställt positivt samband och mest betydelsefull för vinstsyftande, modell 2
- **Hög utbildning viktigast för icke-vinstsyftande skolors etablering?**
  - Statistiskt säkerställt positivt samband och mest betydelsefull för icke-vinstsyftande, modell 2
- **Vänsterstyre mest betydelsefull för vinstsyftande skolor?**
  - Statistiskt säkerställt negativt samband och mest betydelsefull för vinstsyftande, modell 3

Sammanfattning av resultaten

- **Friskolor tenderar att etableras i**
  - Områden med högre andel utrikes födda
  - Områden där utbildningsnivån är högre
  - Områden som *inte* styrs av en vänstermajoritet
  - Områden där de förväntade ekonomiska förutsättningarna är gynnsamma
- **Mot förväntan tycks de ekonomiska förutsättningarna vara viktigare för icke-vinstsyftande aktörer**

Slutsatser för policy

Inga förslag till förändringar av regelverket för friskoleetableringar

- Friskolor tenderar inte att etableras i områden där eleverna har entydigt starkare (eller entydigt svagare) socioekonomisk profil
- Aktörer som kan tänkas ha vinstsyfte söker sig inte till områden där de kan förvänta sig högre ekonomisk ersättning
- Etableringsstopp för vinstsyftande skolor kan, om något, leda till att färre skolor etableras i områden med hög andel utrikes födda

Bättre data på eleversättningen behövs!

- Förväntade intäkter och lokalkostnader är på kommunnivå
- Analyserna kan bli bättre om vi hade data på skolenhetsnivå
- Saknas dessutom heltäckande information om olika kommuners ersättningspolicier

Det är anmärkningsvärt – i ett land med världens kanske mest långtgående skolpengssystem – att det saknas bra data över den kommunala eleversättningen!